

Aprofitament i conservació de l'horta d'Ontinyent

-David Gironés Micó (Membre de la Colla Ecologista l'Arrel)-

Acta, 3 de setembre de 1570.

“...la qual orta Vella convé molt sia sotenguda e defensada perquè aquella és tot lo ésser de dita Vila e sens aquella no seria lo que és.”

Manual de Consells 1538-1580 (sign. 4), full 286V-269R.

1. Introducció.

El 8 de maig de 1421 s'estableixen les tasques i les condicions per part del Consell de la Vila d'Ontinyent, per dur a terme la construcció de la séquia Nova o séquia del Pou Clar, amb la intenció final d'aprofitar les aigües del Pou Clar i augmentar les fanecades irrigades de la població d'Ontinyent. Molt abans, quasi de segur, en època andalusina ja funcionava la séquia Vella, ja que en les donacions de terra de reg efectuades entre 1248 i 1249, contingudes al Llibre de Repartiment del rei Jaume I, s'hi anoten diverses donacions: a Benarraïm es concedeix una jovada d'horta (36 fanecades o 3 Ha); d'altres 17 donacions, que tanmateix no indiquen la partida, cadascuna d'una fanecada d'horta, d'entre altres propietats concedides; la donació de 49 fanecades d'horta en la més extensa d'elles; finalment la presència de 8 casals de molins.¹

Posteriorment a finals del segle XVI, l'any 1572, el Consell de la Vila, contracta els serveis de Jeroni Muñoz uns dels matemàtics més importants de l'època per fer una medició de l'horta Vella i Nova, i calcular el cabdals d'aigua que posseeix la Vila, tant els del Pou Clar com d'altres naixements, amb la intenció d'augmentar la superfície irrigada de la població. Jeroni Muñoz arriba a la conclusió que les aigües d'aquests naixements poden arribar a regar unes 7.800 fanecades d'horta durant tot l'any i és així com comença ampliar-se el reg de la séquia Nova i Vella cap a l'horta del Pla². Les construccions que demostren aquesta ampliació són les Motes de Caputxins (principis del segle XVI) de les quals naixen els braçals de la Vila, l'Àlber i la Canal, a l'igual que la séquia mare que continuarà fins Agullent per donar la volta fins desembocar al riu Clariano en la partida coneguda com la Penya Blanca.

Aquest sistema de regadiu és el que ha perviscut quasi intacte fins a mitjans del segle XX que amb la urbanització incontrolada de casetes de segona residència (disseminat), el desenvolupament de l'activitat industrial i la ubicació de polígons en zones d'horta han anat destruint i transformant uns dels territoris més profitosos i fèrtils de l'interior de les comarques valencianes.

---

¹ TEROL I REIG, Vicent. Una iniciativa municipal ontinyentina a la tardor de l'edat mitjana: la séquia del Pou Clar o séquia Nova (1421-1424), dins *Revista Alba*, núm 9, ps 137-150.

² GIRONÉS MICÓ, David. Soguejament de l'Horta Vella i Nova (1572), article inèdit.

En l'actualitat les zones d'horta queden emmarcades principalment en la partida del Llombo, la partida de l'Almaig (damunt de la ronda nord de la carretera CV-81), partida de la Canal, i unes poques en la partida del Pla, concentrades aquestes últimes en la vessant nord del camí de la Font Santa. Tanmateix en altres partides i zones queden fragments d'horta repartits de manera desigual sense haver-hi una continuïtat.

No obstant, el sistema de rec principal de la séquia Vella, séquia Nova, séquia dels Novals i séquia del Pla estan encara en un estat de conservació i funcionament acceptable, la qual cosa permet encara el seu ús, en la majoria dels trams.

Ara per ara, encara es reguen entre 1000 i 1500 fancedes d'horta però se'n podrien regar moltes més, ja que molts bancals resten abandonats i erms per manca d'aprofitament humà i alimentari.

2. Intenció del Projecte.

La Colla Ecologista l'Arrel amb la col·laboració desinteressada dels seus membres, planteja la recuperació, aprofitament i conservació de l'horta que encara resta a la població d'Ontinyent. Des de la nostra associació sabem que les coses que es conserven per part de tota la societat són aquelles que tenen una utilitat i profit per aquesta. És per això, que la nostra intenció no és fer una normativa proteccionista de l'horta d'Ontinyent, ja que aquesta ja està protegida en part en el PGOU d'Ontinyent aprovat l'any 2007, i on es qualifica aquestes zones com àrees no urbanitzables.

La nostra intenció es recuperar bancals d'horta pròxims a la població, que tinguen séquies i braçals que reben aigua de rec, per tal que puguin ser aprofitats per persones d'Ontinyent que no tenen terra i desitgen tenir una superfície menuda per realitzar els seus cultius.

Aquestos bancals estarien dividits en xicotetes parcel·les cedides a la persona interessada durant un temps determinat, i tota la producció alimentària seria per a la persona que s'encarrega de cultivar-la.

D'aquesta manera està duent-se a terme una doble llavor, per una banda social, ja que moltes persones que no tenen possibilitat de tindre un tros de terra per poder cultivar en tindrien, a més de possibilitar l'activitat física de persones d'avançada edat que no estan en edat laboral. Per altra banda, es permet el principi de sostenibilitat ambiental, ja que les terres properes a la població autoabasteixen a la població local, i s'aconsegueix l'aprofitament i la conservació de l'entorn.

Els beneficis serien recíprocs ja que les persones es beneficien de l'ús i conservació del seu entorn i en conseqüència hi ha un benefici humà, social i econòmic.

3. Objectius.

- Prestigiar, conservar i aprofitar l'horta d'Ontinyent.
- Oferir un benefici social, humà i econòmic a les persones que s'integren dins d'aquest projecte.
- Fomentar l'autoconsum i l'autoabastiment de productes locals.
- Conservar el sistema de rec d'Ontinyent, a l'igual que les terres d'horta que encara resten i donar-los una utilitat real, pràctica i beneficiosa.
- Aconseguir tindre un número de fanecades o bancals que permeten el cultiu de productes alimentaris de qualitat, de temporada i autòctons, que siguin respectuosos amb la terra, la salut, el mediambient i les persones.
- Dividir els bancals o fanecades en xicotetes parcel·les que permeten el cultiu i l'autoabastiment a les persones que cultiven aquestes parcel·les.
- Aconseguir recuperar zones pròximes a la població perquè les persones que no puguen desplaçar-se en mitjans motoritzats puguen fer-ho a peu sense dependre de ningú, i tinguen així autonomia i llibertat a l'hora de cultivar la parcel·la que se'ls cedeix.
- Apostar per l'agricultura ecològica i a petita escala, pel consum local i els mètodes tradicionals, tal com recomanen les Nacions Unides en un informe publicat en abril de 2008.
- Fomentar el contacte de les persones en el seu medi.
- Fomentar la sociabilitat, ja que al compartir terreny amb altres usuaris, s'aconsegueix la socialització i la col·laboració entre persones que comparteixen un mateix lloc de reunió i treball.
- Potenciar l'activitat física de persones que no estan en edat d'entrar en el mercat laboral actiu.
- En cas que siguin joves o tinguen edat laboral, ajudar a què entren en contacte amb la terra, i tinguen l'oportunitat de produir aliments per a l'autoconsum.
- Fer del cultiu de la terra un *hobby* on s'inverteix el temps lliure, però que proporciona beneficis tant físics, com terapèutics (alliberar de l'estrès), econòmics, ambientals i socials.
- Prestigiar el fet de cultivar la terra i donar-li un caràcter lúdic.
- Proporcionar a les persones que participen en aquest projecte els plançons i productes ecològics necessaris per dur a terme el cultiu i l'èxit en la plantació i la recol·lecció dels productes.
- Conservar les infraestructures hidràuliques existents, tal com séquies, braçals, filloles, caixers, bancals, moletes, motes, partidors pròpies de l'horta.
- Fomentar l'estima a la terra i la conservació d'aquests espais com a propis de la idiosincràsia, cultura i tradició d'Ontinyent.
- Està demostrat que les persones que no estan incloses dins del món laboral degut a la seua edat, en el moment que cultiven la terra i reben un benefici, es senten millor físicament, gaudeixen d'una millor salut

psicològica, a més de sentir-se útils a la seua família, ja que aporten part del sosteniment i un benefici econòmic.

4. Projecte.

- El nom del projecte és “Aprofitament i Conservació de l’Horta”.
- Es divideix en quatre parts:
  - Planificació del projecte i obtenció de terrenys.
  - Normativa.
  - Exposició i explicació als sectors interessats i a la societat.
  - Valoració del funcionament i resultats.

4.1. Planificació del projecte i obtenció de terrenys.

- La planificació, posada en marxa i seguiment del projecte corre a càrrec de la Colla Ecologista l’Arrel, dels membres d’aquesta associació i col·laboradors que desitgen participar-hi.
- Els terrenys s’obtindran en un principi per dues possibles vies:
  - La primera, en col·laboració amb alguna entitat que financie el projecte a través d’un conveni econòmic que permeta adquirir el terreny designat per l’Arrel. Aquest conveni a d’incloure a poder ser possible:
    - L’arrendament del terreny,
    - El manteniment del viver i els recursos necessaris, sempre que l’Arrel decidisca col·laborar en aquesta part.
    - El finançament necessari per poder dur a terme l’adequació dels terrenys, el manteniment imprescindible de les parcel·les, el pagament del sequiatge.
    - El material requerit per fer l’exposició del projecte, difusió i valoració.
  - La segona, la donació sense ànim de lucre per part d’algun propietari d’uns terrenys d’horta, dels quals no faça ús i vulga cedir-los a l’Arrel per dur a terme el projecte.
- En cas que no s’obtinga el finançament per part de cap entitat un dels requisits per poder participar en el projecte serà que els adjudicataris de les parcel·les paguen les despeses de manteniment.
- També cap la possibilitat que en cas que el terreny siga donació d’algun propietari es busquen entitats o empreses col·laboradores que puguen sufragar les despeses que s’hi produeixen, tals com l’obtenció de plançons, els recursos necessaris per poder fer agricultura ecològica i l’ús de l’aigua.

- La creació de la normativa per a ús i gaudi per part dels usuaris estarà feta per la Colla Ecologista l'Arrel, la qual designarà els representants i col·laboradors que crega necessaris per dur a terme el projecte. En aquesta s'inclourà el drets i deures de totes les parts participants en el projecte, a l'igual d'una normativa que regule l'activitat.

4.2. Normativa.

En document adjunt (normativa "aprofitament i conservació de l'horta")

4.3. Exposició i explicació als sectors interessats i a la societat.

- Una vegada es tinguen els terrenys, assegurades les partides econòmiques i aprovada la normativa, els membres de la Colla Ecologista l'Arrel s'encarregaran de fer difusió de projecte entre els sectors interessats de la població que puguen ser receptius.
- La informació es donarà a conèixer a través de xarrades informatives on s'explicarà als assistents, a través d'una exposició oral i audiovisual, quines són les característiques del projecte i quina és la normativa per poder accedir a formar part d'ells.
- Una vegada fetes les xarrades i donada la informació, l'Arrel farà una valoració sobre l'oferta i la demanda.
- Per poder accedir a l'obtenció de parcel·les les persones interessades que acomplisquen els requisits (inclosos a la normativa), emplenaran les sol·licituds pertinents i seran entregades en data i hora al lloc que designe l'Arrel.
- Una vegada tancat el termini d'inscripció i valorades les sol·licituds d'acord amb els criteris establerts es comunicarà als interessats la decisió i se'ls convocarà a una reunió informativa i explícita sobre les condicions que han d'assumir tant els interessats com els membres de l'Arrel.
- En aquesta mateixa reunió informativa es pot convocar l'elecció del Consell (punt de la Normativa) o proposar la data d'elecció per a més endavant, mai més tard d'un mes després de la posada en marxa del projecte.
- La decisió de tirar endavant el projecte o aturar-lo serà única i exclusivament dels membres de la Colla Ecologista l'Arrel.

4.4. Valoració del funcionament i resultats.

- Anualment les persones designades per la Colla Ecologista l'Arrel i si escau, els membres de la Comissió emetran un informe sobre el seguiment del funcionament i els resultats del projecte, a partir del qual s'extrauran els resultats i es decidiran les modificacions a dur a terme si és necessari.

- El projecte continuarà endavant sempre que la Colla Ecologista l'Arrel, entitats o particulars que recolzen el projecte, ho decidisquen i les aportacions econòmiques ho permeten.
- Els resultats i el funcionament seran fets públics i a partir d'aquestos es decidirà la continuïtat del projecte per part de la Colla Ecologista l'Arrel, entitats o particulars que recolzen el projecte i persones interessades.
- La Colla Ecologista l'Arrel mantindrà en tot moment la decisió de mantindre el projecte o revocar-lo sense necessitat de compartir la decisió, únicament estarà condicionada per la signatura d'alguna subvenció d'alguna entitat participant i previ acord d'ambdues parts.

Ontinyent, novembre de 2008.

Autor: David Gironés Micó (Membre de la Colla Ecologista l'Arrel)